

Bachs aanstelling tot cantor aan de Thomas-Schule te Leipzig

Na het overlijden van Thomascantor Johann Kuhnau op 5 juni 1722 werd al vlug uitgekeken naar een opvolger. In de 'Acta des Rathes zu Leipzig VII B. 117 Vol. II' van 14 juli 1722 lezen we: 'De betrekking van cantor aan de Thomasschool is te begeben, daardoor hebben zich aangemeld: 1. Johann Friedrich JESCH, 2. Georg Balthazar SCHOTT, 3. Johann Christian KELLER, 4. Georg LINCKE, 5. Johann Martin STEINDORFF, 6. Georg Philipp TELEMANN'.

In de akten van 11 augustus en 23 november 1722 wordt Telemann door Hoffrath Lange bestempeld als 'der berühmteste Componist'. Uiteindelijk weigert Telemann de betrekking omdat, zoals hij zelf meedeelt (Ehrenpforte blz. 336) 'de stad Hamburg (waar hij werkzaam was) behaagde mij van dit aanbod te doen afzien door een aanzienlijke verbetering van mijn levensonderhoud'. Er worden nieuwe kandidaten gezocht. De akte van 23 november vermeldt er zeven waarvan er drie tot de proeven worden toegelaten: Jesch, Tufen en Rolle. Uit de akte van 21 december 1722 blijkt dat er zich nog twee kandidaten hebben aangemeld, nl. 'der Kapellmeister Graupner in Darmstadt und Bach in Köthen'. Uit de akte van 15 januari 1723 blijkt vanwege de meeste raadsleden een duidelijke voorkeur voor Graupner doch, aangezien zijn broodheer, de Landgraaf van Hessen-Darmstadt, zijn dirigent niet wou laten gaan (akte van 9

april 1723) beslist de Raad op nieuw drie kandidaten te weerhouden. Ondertussen had Graupner zelf Bach aanbevolen en had Bach al een 'proefcantate' (*Jesus nahm zu sich die Zwölfe*) uitgevoerd. Men nam geen risico's meer en alvorens de definitieve stemming plaatsvond werd Bach verzocht een ontslagbrief van zijn patroon voor te leggen. De formele verkiezing gebeurde op 22 april 1723. Bach voldeed aan de voorgeschreven theologische ondervraging en werd 'competent' verklaard voor het ambt van Thomascantor.

Johan Huys

biografieën

Het **COLLEGIUM VOCALE GENT** werd in 1970 opgericht op initiatief van Philippe Herreweghe. Het was een van de eerste ensembles die de nieuwe inzichten inzake de uitvoering van barokmuziek ook toepaste op vocale muziek. Hun frisse en dynamische aanpak wekte onmiddellijk de aandacht van specialisten Nikolaus Harnoncourt en Ton Koopman, wat resulteerde in een intensieve samenwerking. Sindsdien stond het Collegium Vocale Gent op de belangrijkste podia, in Europa en daarbuiten. Het koor breidde haar repertoire uit tot renaissance, klassiek en romantiek, en verzorgt creaties van hedendaagse muziek.

PHILIPPE HERREWEGHE profileerde zich met het Collegium Vocale Gent, La Chapelle Royale en het Ensemble Vocale Européen als specialist van renaissance- en barokmuziek. Sinds de oprichting van het Orchestre des Champs-Élysées in 1991 legt hij zich ook meer toe op het klassieke en romantische repertoire. Zijn uitzonderlijke benaderingswijze van het klassieke repertoire maakt van Herreweghe een veelgevraagd gastdirigent. Het Concertgebouworkest Amsterdam, Gewandhausorchester uit Leipzig en het Mahler Chamber Orchestra deden meermaals een beroep op de dirigent.

DOROTHEE MIELDS studeerde aan de Hochschule für Künste in Bremen bij Elke Holzmann. Ze zette haar studies voort bij Julia Hamari in Stuttgart. De Duitse sopraan werkt intensief samen met dirigenten Ludger Remy en Thomas Hengelbrock. Mielsds verleende meermaals haar medewerking aan de creaties van vergeten parels uit de barok. Hoewel de 17e- en 18e-eeuwse repertoires centraal staan in haar concertactiviteiten, wijdt ze zich ook graag aan het laatromantische lied.

DAMIEN GUILLON zong op jonge leeftijd al solorollen in Bachs Johannespassie en Mozarts Die Zauberflöte. Aan het Centre de Musique Baroque de Versailles vervulde hij zijn stemtechniek en specialiseerde zich in het barokrepertoire. In 2004 werd Guillon toegelaten tot de befaamde Schola Cantorum Basiliensis, in de klas van contratenor Andreas Scholl. Het publiek kan hem regelmatig in binnen- en buitenland aan het werk zien in recitals, cantates, oratoria en diverse operaproducties.

Tenor **JAN KOBOW** begon zijn muzikale studies met orgel en directie. Nadien volgde hij zang in de klas van Sabine Kirchner in Hamburg. Daar richtte hij met een aantal medestudenten het ensemble Himlische Cantorey op. In 1998 won Kobow de Eerste Prijs in de internationale Bach-wedstrijd in Leipzig. Kobow verwierf vooral bekendheid als uitvoerder van oude muziek, maar voelt zich evengoed thuis in de romantische liedkunst. Hij treedt regelmatig op met ensembles als het Collegium Vocale Gent, het Freiburger Barockorchester en de Akademie für Alte Musik Berlin.

STEPHAN MACLEOD startte zijn zangstudies op negentienjarige leeftijd bij Ursula Buckel in Genève en wordt tegelijk toegelaten aan de Musikhochschule van Keulen bij Kurt Moll. Vier jaar later wint de bas-bariton de TVS-prijs van Hamburg waarna hij een concerttournee onderneemt door Europa en de Verenigde Staten. MacLeod is vooral actief in het oratorium-repertoire, waarvoor hij o.a. samenwerkte met Philippe Herreweghe, Gustav Leonhardt, Reinhard Goebel en Philippe Pierlot. Vijf jaar lang was hij vast verbonden aan het Huelgas Ensemble onder Paul Van Nevel.

IN DE KIJKER DISCOVERYPAS / 50 % KORTING VOOR JONGEREN
Het Concertgebouw geeft elke jongere (-26 jaar) de kans om op een prijsvriendelijke manier kennis te maken met de wereld van muziek, dans en theater. Op vertoon van een eigen discoverypas krijgen jongeren immers 50 % korting op alle voorstellingen van het Concertgebouw. De discoverypas is verkrijgbaar vanaf 16 juni 2008. Voor meer informatie: concertgebouw.be/discovery. TINK 070 22 33 02, In&Uit (T Zand 34, Brugge).

Het rockvrije **CONCERTGEBOUWCAFE** met uitzicht op 't Zand is een goede plek om met vrienden samen te komen, voor een lichte lunch of aperitief. Er is bovendien een uitgebreid aanbod van cds om te beluisteren én aan te kopen. Open vanaf 11 uur, gesloten op zon- en maandag tenzij er een voorstelling is.

info & tickets
IN&UIT - 070 22 33 02
IN&UIT - 't Zand 34, 8000 Brugge
WWW.CONCERTGEBOUW.BE

subsidiënten

BRUGGE
mediasponsors

structurele sponsors

BOMBARDIER

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Himmelfahrtsoratorium Bach

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685-1750),

Osteroratorium BWV 249 (1725)

‡ *Sinfonia*

‡ *Adagio*

‡ *Koor ‘Kommt, eilet und laufet’*

‡ *Recitatief ‘O kalter Männer Sinn’*

‡ *Aria ‘Seele, deine Spezereien’*

- *Recitatief ‘Hier ist die Gruft’*

‡ *Aria ‘Sanfte soll mein Todeskummer’*

‡ *Recitatief ‘Indessen seufzen wir’*

‡ *Aria ‘Saget, saget mir geschwinde’*

‡ *Recitatief ‘Wir sind erfreut’*

‡ *Koor ‘Preis und Dank’*

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Cantate ‘Also hat Gott die Welt geliebt’ BWV 68 (1725)

‡ *Koor ‘Also hatt Gott die Welt geliebt’*

‡ *Aria ‘Mein gläubiges Herze’*

‡ *Recitatief ‘Ich bin mit Petro nicht vermessen’*

‡ *Aria ‘Du bist geboren mir zugute’*

‡ *Koor ‘Wer an ihn gläubet, der wird nicht gerichtet’*

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Himmelfahrtsoratorium BWV 11 (1735)

‡ *Koor ‘Lobet Gott in seinen Reichen’*

‡ *Recitatief ‘Der Herr Jesus hub seine Hände auf’*

‡ *Recitatief ‘Ach, Jesu, ist dein Abschied schon so nah’*

‡ *Aria ‘Ach, bleibe doch, mein liebstes Leben’*

‡ *Recitatief ‘Und ward aufgehoben zusehens’*

‡ *Koraal ‘Nun lieget alles unter dir’*

‡ *Recitatief ‘Und da sie ihm nachsaben’*

‡ *Recitatief ‘Ach ja! So komme bald zurück’*

‡ *Recitatief ‘Sie aber beteten ihn an’*

‡ *Aria ‘Jesu, deine Gnadenblicke*

‡ *Koraal ‘Wenn soll es doch geschehen’*

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Dit concert wordt opgenomen door Klara / uitz. 02.06.08 klara Ludwig 15.30 uur

Met Nederlandse boventiteling

Pasen, Hemelvaart en Pinksteren: drie muzikale ‘hoogdagen’ in het oeuvre van J.S. Bach

‘Komt, haast u, loopt, vlugge voeten, op weg naar de grot, die Jezus bedekt! Lach en scherts, vergezel onze harten, want ons heil is opgewekt.’

Met deze woorden nodigt het aanvangskoor van Bachs cantate voor Pasen, *Kommt, eilet und laufet*, uit om snel naar Jezus’ graf te snellen, want Hij is verrezen. Bachs meeslepende verklanking geeft perfect de geestdrift weer die uit deze oproep klinkt. De kleurrijke instrumentale bezetting is typisch voor feestelijke muziek: naast strijkers en hobo’s, de jubelende trompetten met pauken. Na de sfeer-bepalende instrumentale inleiding jagen de stemmen elkaar op om naar het graf te snellen. Maar eerst gaan aan dit koor twee instrumentale delen vooraf: een triomfantelijke, snelle ‘sinfonia’, als duidelijke voorafbeelding van het koor en een meditatief adagio voor hobo en strijkers, een van Bachs onvergetelijke lyrische frasen voor de geliefde hobo. Meteen worden we in twee toepasselijke sferen gedompeld: uitgelaten vreugde en introverte reflectie. Beide polen zijn vertegenwoordigd in de recitatieven en de aria’s die volgen op het koor, dat ook ter afsluiting zijn lof en dank uitzingt – uiteraard met de volle bezetting zoals bij de inzet.

De manier waarop Bach de solodelen opvat, is uniek in zijn geestelijke cantates. Hij wijst ze namelijk toe aan vier personages, als een rolverdeling in een toneelspel: Maria de moeder van Jacobus (sopraan), Maria Magdalena

(alt), Petrus (tenor) en Johannes (bas). De recitatieven zijn bevragende dialogen (*O kalter Männer, Hier ist die Gruft*), een duet van de vrouwen (*Indessen seufzen wir*) en een monoloog van Johannes (*Wir sind erfreut*). De drie aria’s zijn solistische reflecties op het gebeuren, telkens voor een andere figuur: in *Seele, deine Spezereien* overweegt Maria Jacobi het feit dat de specerijen om Jezus te zalven nu kunnen vervangen worden door een lauwerkrans, als teken van de overwinning op de dood, in *Sanfte soll mein Todeskummer* ziet Petrus de zweetdoek die hij vindt als een symbool voor zijn eigen dood, die slechts een sluimeren zal zijn (voor de opstanding), in *Saget, saget mir geschwinde* geeft Maria Magdalena uiting aan haar verlangen om Jezus snel te mogen weerzien.

Telkens weet Bach de toon uitstekend te treffen in drie pareltjes van aria’s, die niet alleen variëren van stemtype, maar ook in de bezetting: de eerste met dwarsfluitsolo, de tweede met blokfluiten en gedempte strijkers, de laatste met strijkers en oboe d’amore. De keuze van de instrumenten (en van het tempo) is duidelijk ingegeven door de tekst: de intieme dwarsfluit voor het pastoraal getinte ‘wiegelied’ van Maria Magdalena, de lieflijke blokfluiten met ‘con sordini’-strijkers voor de ‘sluimeraria’ van Petrus, de oboe d’amore met strijkers voor het smachten naar de vereniging met Jezus. Niet toevallig spreekt de tekst in de derde aria van liefde: ‘... wo ich Jesu finde, welchen meine Seele liebt’ - vandaar de oboe d’amore of ‘liefdeshobo’. Bach zelf betitelt dit werk als een ‘oratorium’, een term die voorbehouden was aan composities met een verhalend karakter en eventueel,

zoals hier, personages. Ook de cantate *Lobet Gott in seinen Reichen*, uit 1735, hetzelfde jaar als het bekende *Weihnachtsoratorium*, is een oratorium, zij het, zoals het *Osteroratorium*, in miniatuurvorm. In dit werk voor Christus’ Hemelvaart treden wel geen met name genoemde personen op, maar er ligt wel een verhaal aan de basis, dat door een ‘verteller’, de evangelist, wordt voorgedragen, precies zoals in Bachs passies. De verhalende recitatieven zijn ontleend aan de evangeliën van Lukas en Markus, en aan de Handelingen der Apostelen. De gesproken woorden, hier alleen van de ‘twee mannen in het wit’, worden toepasselijk gezongen door twee mannenstemmen. Telkens twee accompagnatorecitatieven, twee aria’s en twee koralen commentariëren het gebeuren. Het inleidingskoor, in de ‘triumfantelijke’ bezetting van het Paasoratorium, met nog toevoeging van twee traverso’s, is een schitterende lofzang. De twee dwarsfluiten spelen een prominente rol in de begeleide recitatieven en de aria’s. In het eerste commentariërende recitatief, voor bas (*Ach, Jesu*), creëren ze een sfeer van zachte droefheid omwille van Jezus’ heengaan, in het tweede, voor alt (*Ach ja!*) onderlijnen ze het smachtende verlangen naar Jezus’ wederkeer. De twee aria’s zijn intieme reflecties: de eerste, voor alt (*Ach bleibe doch*), is een smachtende smeekbede opdat Christus zou blijven; de tweede, voor sopraan (*Jesu, deine Gnadenblicke*), met prachtige partijen voor de dwarsfluiten en een hobo, kan men gerust ‘onaards’ noemen: er is geen instrumentale baspartij, zodat de muziek, zoals Christus, als het ware van de zwaartekracht is ontheven. Twee

koralen vertolken de deelname van de gemeenschap van de gelovigen aan dit heilsgebeuren: een eenvoudig lied als commentaar op het bericht van de hemelvaart (*Nun liegt alles unter dir*) en een briljant, jubelend slotkoor op basis van het koraal (*Wenn soll es doch geschehen*). Zoals in het *Osteroratorium* bespeelt Bach ook hier uiteenlopende affectieve registers: zowel vreugde en triomf als smeking en verlangen.

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

De derde cantate, *Also hat Gott die Welt geliebt*, schreef Bach voor Pinkstermaandag van het jaar 1725. Het is een van de negen cantates op tekst van de getalenteerde dichteres Christiane Marianne von Ziegler. Het beginkoor, op het koraal *Also hat Gott die Welt geliebt*, met strijkers en hobo, vertolkt in lyrische frasen de ingehouden vreugde om Gods liefde voor de mensheid. De vreugde breekt los in de dansante aria voor sopraan en violoncello piccolo, *Mein gläubiges Herze: ‘Jesus ist da!’*. Opmerkelijk is het slot: nadat de zangstem is gestopt, voegt Bach een viool en een hobo bij de cello voor een uitgebreide, aanstekelijke instrumentale slotpassage. Een kort recitatief voor bas maakt de overgang naar een aria voor bas (*Du bist geboren mir zugute*), met drie dialogerende hobo’s, die een luchtige, pastorale sfeer oproepen. Het slotkoor, *Wer an ihn glaubet*, is een hulde aan de ‘oude stijl’ van de ‘geleerde’ polyfonie, waarbij de stemmen complex met elkaar zijn vervlochten. De ‘ernstige’ aanpak vertolkt de diepzinnigheid van de tekst: het geloof staat centraal, en wie niet gelooft, is al veroordeeld ...

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

credits

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe

Collegium Vocale Gent & Philippe Herreweghe